

הרב אליעזר איגרא

הרב כשומר הסף לחוק ולמוסר בהברה¹

הקדמה

ברשות מורנו ורבנו, הרב אריאל שליט"א. זהות מורו ורבו של אדם פעמים הרבה נקבעת בצורה כזו – הוא למד אצלו כמה שנים בישיבה, הוא היה תלמיד ולמד אצל רבו בבא קמא, בבא מציעא, הלכות שבת, הלכות טומאה וטהרה, טרפות וכד'. אע"פ שמעולם לא למדתי בצורה מסודרת אצל הרב אריאל, אני יכול להגיד שהרב אריאל הוא מורי ורבי בהנהגת הרבנות. נכנסתי לרבנות בכפר מימון, צעיר – בן שלושים וחמש, והייתי שם רב חצי יובל שנים – עד גיל שישים, אז עזבתי את התפקיד. הרב אריאל שקידמני ברבנות כפר מימון עשה את חצי יובל השנים הללו מגיל עשרים וחמש. כשאני חושב על זה, זה פשוט מדהים. במושגי זמננו הרב היה ממש ילד כשהחל את תפקידו הרבני. כשהרב היה רבה של כפר מימון לפני חמישים שנה, כל נושא הרבנות היישובית לא היה מפותח. היו כמה רבני מושבים, רבנים חשובים ביותר, מגדולי ישראל – הרב ישראלי, הרב גולדברג, ועוד כמה רבנים חשובים, אבל נושא הרבנות היה בחיתוליו. היו מקומות רבים שלא היו להם רבנים, או שלא תמיד הסתדרו עם הרבנים. רב של יישוב עוסק בהמון תחומים: מצוות התלויות בארץ, שזה חידוש עצום אחרי אלפיים שנות גלות, עוסק בהלכות טרפות ובהלכות מליחה. אנחנו כבר לא זכינו לעסוק בזה בכפר, ואנשים כבר אינם מכירים הלכות אלו. ההבדלים העצומים שבין החקלאות הקטנה והמשקית לחקלאות הענקית והמתועשת דרשו שינויים ופתרונות הלכתיים מערכתיים לבעיות החקלאות השונות של ערלה, מעשרות, תולעים וכד'. באמת מורנו ורבנו פעל וביסס והרחיב את כל הידע התורני הקשור למצוות התלויות בארץ. הרב זוכה לעמוד בראש מכון התורה והארץ, וזה באמת המקום לשבח, לפאר ולהלל – קרן אור שמאירה לכל הציבור כולו בפתרון הבעיות בהסרת מכשולים. כשאני אומר שהרב אריאל הוא מורי ורבי בהנהגת ציבור, אני מתכוון למשהו מעבר לכך. ברור שחדשים לבקרים התייעצתי עם הרב בבעיות הלכתיות שהתקשיתי בהן. כשבנינו בכפר מימון בית כנסת שני, על אף הנהגתו של הרב שעמדה בתוקף על החשיבות

1. שכתוב מהרצאה שנשא הרב אליעזר איגרא שליט"א בכנס לכבוד מו"ר הרב יעקב אריאל שליט"א. ערך: הרב יואל פרידמן. השכתוב והעריכה על אחריותי (י"פ).

שבאחדות הקהילה, התייעצתי עם הרב, והוא קיבל את הדברים בבחינת ה'הכרח לא יגונה', כיוון שבית כנסת אחד צר מלהכיל את כל הקהילה. הגעתי לכפר מימון כרב צעיר, לאחר שהרב ביסס את הרבנות בכפר. הייתה לרב מעורבות בכל צדדי החיים של הכפר, מעבר לשאלות ההלכתיות והעשייה התורנית: הרב היה מעורב בהחלטות איך ייראה בית הספר, איך תיראה הקליטה, הרב כיוון את פעילות המזכירות כאשר התבקש לכך ועוד. כל הדברים האלו הם הנהגה רבנית שהנהיג הרב אריאל. להיות נוכח בכל תחום של החיים הציבוריים זה דבר מורכב, כי אם המזכירות לא רוצה שהרב יהיה מעורב, אז הוא לא יהיה מעורב; אם ועדת קליטה לא מעוניינת בהדרכה, היא לא תשמע לרב, גם אם יש לו מה לומר. הגדולה של הרב אריאל הייתה שהוא הצליח שירצו אותו – אותו זה את הרב אריאל עצמו ואותו זה את קול התורה. הרב אריאל הצליח לשכנע שלתורה יש מה לומר בכל תחומי החיים, ובכך סלל דרך לבאים בעקבותיו. ההדרכה הזאת עוברת הלאה כשמדברים על רב עיר, כשמדברים על מדינה ורבנות ראשית, שאורה של תורה יאיר את כל הזוויות של החיים, ולא דווקא את החיים המוגדרים 'חיים דתיים' – איך מעשרים, איך שומרים שבת, טרפות וכד'. זה דבר גדול שזכיתי ללמוד. אני טוען שלא נכנסתי לנעליים של הרב אריאל, אלא קניתי נעליים חדשות, אבל היינו צריכים לצעוד ברוך ה' בתוואים שהתווה מורנו הרב.

א. החשיבות והצורך ב'פורום תקנה'

התבקשתי לדבר על הרב כשומר הסף לחוק ולמוסר בחברה. לצערנו הרב בשנים האחרונות, השינוי העצום בתרבות המודרנית, בחברה הנקראת הליברלית והפתוחה, הביא לשינויים גדולים ולבעיות בתחום המוסר שבינו לבניה. פעם כרב בקהילה היו בעיות בתחום שבינו לבניה, קשיים לא נעימים, אבל ניתן היה להתמודד איתם במסגרת הקהילה והחברה. אולם, לצערנו הרב, עם ישראל ככלל והציבור הדתי לאומי בפרט מתמודד בשנים האחרונות עם בעיות קשות ומסובכות בתחום המוסרי של בינו לבניה. הרב עמד, ועדיין עומד, ביחד עם רבנים נוספים, בראש מה שנקרא 'פורום תקנה'. זה לא פורום שקל לעמוד בראשו, להיות חבר בו, כי הדברים הללו הם דברים קשים ומורכבים ביותר. זה לפעמים עניין של חיים, של פגיעה באדם, במשפחה, של קבלת החלטות קשות. לא כל גוף או ישיבה – בלי לפגוע בעומד בראשה, יש לו הסמכות המוסרית, היכולת לברר דבר לאמיתו והיכולות ההלכתיות והטיפוליות לטפל במקרים ש'פורום תקנה' מטפל. כדרכו, הרב ביסס הלכתית את הדברים במאמר ארוך ומפורט מאוד ב'תחומין'² ואני רוצה לעמוד קודם כול על כמה נקודות שהרב כתב.

2. הרב יעקב אריאל, 'סמכות הנהגה ציבורית בענייני מוסר (פורום תקנה)', תחומין לא (תשע"א), עמ' 181–196.

ב. סמכות 'פורום תקנה'

1. 'קבלו עלייה'

הבעיה הראשונה הגדולה שהרב עמד עליה במאמרו היא 'מי שמך לשר ולשופט עלינו?'. מי אתה שאתה יכול להגיד לי מה לעשות ומה לא לעשות. תשובתו ש'פורום תקנה' מבוסס על 'קיבלוהו עלייה'. גופים חשובים ביותר, לפחות בציונות הדתית – ישיבות בני עקיבא, ישיבות ההסדר וישיבות נוספות וגופים נוספים חשובים, כגון האגודה להתנדבות ועמינדב, העוסקים במתנדבות השירות הלאומי, 'קיבלוהו עלייה', כלומר הסכימו של'פורום תקנה' תהיה סמכות דין בעינינו.

2. הקבלה בין פגיעה מינית לרצח

דבר נוסף שהרב האריך בצדדיו הלימודיים הוא הסוגיה המפורסמת של 'דין רודף'. דין רודף הוא סוגיה שצריך לגשת אליה וללמוד אותה באחריות רבה, מאחר שיש לה השלכות לתחומים רבים.

נאמר בגמרא (סנהדרין עג ע"א):

תנו רבנן: מניין לרודף אחר חברו להרגו שניתן להצילו בנפשו - תלמוד לומר לא תעמד על דם רעך. והא להכי הוא דאתא? האי מיבעי ליה לכדתניא: מניין לרואה את חברו שהוא טובע בנהר, או חיה גוררתו, או לסטין באין עליו, שהוא חייב להצילו - תלמוד לומר לא תעמד על דם רעך - אין הכי נמי. ואלא ניתן להצילו בנפשו מנלן? - אתיא בקל וחומר מנערה המאורסה, מה נערה המאורסה, שלא בא אלא לפוגמה - אמרה תורה ניתן להצילה בנפשו, רודף אחר חברו להרגו - על אחת כמה וכמה. וכי עונשין מן הדין? - דבי רבי תנא: הקישה הוא, כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש, וכי מה למדנו מרוצח? מעתה, הרי זה בא ללמד ונמצא למד, מקיש רוצח לנערה המאורסה: מה נערה המאורסה ניתן להצילה בנפשו - אף רוצח ניתן להצילו בנפשו. ונערה מאורסה גופה מנלן - כדתנא דבי רבי ישמעאל. דתנא דבי רבי ישמעאל: ואין מושיע לה, הא יש מושיע לה - בכל דבר שיכול להושיע. גופא: מנין לרואה את חברו שהוא טובע בנהר או חיה גוררתו או לסטין באין עליו שהוא חייב להצילו תלמוד לומר לא תעמד על דם רעך. והא מהכא נפקא? מהתם נפקא: אבדת גופו מניין - תלמוד לומר והשבתו לו!

הגמרא מביאה את הפסוק (דברים כב, כד) 'וצעקה הנערה ואין מושיע לה', מכאן לומדים שהרודף אחר הנערה הרי הוא כרוצח. יש פה אמירה של התורה, וזו נאמרה כבר לפני אלפי שנים. לפעמים אנשים לא מבינים את הפגיעה החמורה שחווים נפגעי תקיפה מינית. התורה מגדירה הגדרה חשובה מאוד: לפעמים הפגיעות הללו הן כמו להרוג אדם, כמו לרצוח אותו. מכאן המקור ההלכתי שמותר להתערב ולמנוע את הרצח או את האונס על פי ההלכה.

3. 'לא תעמוד על דם רעך'

בסיס נוסף שממנו למד הרב את הסמכות של 'פורום תקנה' הוא מצוות 'לא תעמוד על דם רעך'. התורה דורשת מאיתנו שאדם שרואה שחברו טובע בים וגופו נפגע או ממונו נפגע, והוא יכול להציל, לא רק שמותר לו להציל, אלא הוא חייב להציל,³ והמצווה היא לא רק להציל את גופו של חברו אלא אפילו את ממונו. נאמר בספרא (קדושים פר' ב): 'ומנין שאם אתה יודע לו עדות אין אתה רשאי לשתוק עליה תלמוד לומר לא תעמוד על דם רעך', ואפילו בעדות שנוגעת לענייני ממון. זאת אומרת שיש מצוות לא תעשה: אסור לעמוד מן הצד. האדם אינו יכול לומר 'אין לי כוח להתערב', אלא הוא צריך להציל עשוק מידי עושקו הן מבחינה גופנית הן מבחינה ממונית.

סוגיה חשובה נוספת העוסקת בסמכות 'פורום תקנה' אשר הרב דן בה במאמרו מופיעה בגמרא (בבא קמא כח ע"א):

ת"ש: מניין לנרצע שכלו לו ימיו ורבו מסרהב בו לצאת, וחבל ועשה בו חבורה, שהוא פטור? ת"ל: לא תקחו כופר... לשוב, לא תקחו כופר לשוב! הכא במאי עסקין - בעבדא גנבא. עד האידנא לא גנב, והשתא גנב? עד האידנא הוה אימתיה דרביה עליה, השתא לית ליה אימתא דרביה עליה. ר"נ בר יצחק אמר: בעבד שמסר לו רבו שפחה כנענית, עד האידנא היתירא, והשתא איסורא.

בגמרא זו אנו למדים דבר נוסף: מדובר על עבד עברי שכלו שניו, והוא אמור לצאת ביובל. העבד אינו רוצה לצאת כי הוא אוהב את אשתו, ובעת שחרורו הוא ייאסר על אשתו, השפחה הכנענית. במקרה זה מותר לרבו לפגוע בו כדי שהוא אכן יעזוב את העבירה שבידו – לאפרושי מאיסורא.

הגמרא (כתובות פו ע"א) מטילה אחריות נוספת לכפות על המצוות:

א"ל רב כהנא לרב פפא, לדידך דאמרת: פריעת בעל חוב מצוה, אמר לא ניחא לי דאיעביד מצוה, מאי? א"ל, תנינא: במה דברים אמורים - במצות לא תעשה, אבל במצות עשה, כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה (עמוד ב), מכין אותו עד שתצא נפשו.

ונחלקו 'קצות החושן' ו'נתיבות המשפט'⁴ אם סמכות הכפייה על המצוות נתונה לבית הדין או שכל אחד מצווה להפריש את חברו מן העבירה. וזו לשון 'נתיבות המשפט':

גם מה שכתב [בסק"א] דאי שעבודא לאו דאורייתא והבית דין כופין בעי בי"ד [מומחין] דוקא לכפותו דהדיוטות לאו בני עישוי נינהו. נראה לפענ"ד דליתא, דכיון דדמי לעשה סוכה ואינו עושה דכופין אותו לקיים המצוה, כל אדם מצווה להפריש חבירו מאיסור אפילו מי שאינו בכלל בית דין, כדמוכח בב"ק כ"ח [ע"א] גבי נרצע שכלו ימיו, דיכול רבו להכותו כדי להפרישו מאיסור שפחה, ע"ש.

אם אדם רואה את חברו שאינו רוצה לקיים מצוות עשה, לא להניח תפילין או לישב בסוכה, יכול להכות אותו. נשאלת השאלה על מי מוטלת חובה זו, האם מדובר על בית

3. רמב"ם הל' רוצח פ"א הי"ד.

4. קצות החושן ונתיבות המשפט, חו"ח סי' ג ס"א.

הדין או על כל אדם, אבל בכל אופן ברור להלכה שלאפרושי מאיסורא, אדם יכול, ולפעמים הוא גם חייב, לכפות את חברו לקיים את המצוות ולאפרושי מאיסורא. ה'מנחת חינוך'⁵ שואל: אם ניתן לאפרושי מאיסורא גם אדם שלא רוצה לשבת בסוכה, אז במה שונה החיוב להציל עשוק מיד עושקו באדם שרודף אחרי חברו להורגו? הוא עונה שברוצח ואונס יש חיוב על כל אדם להציל את הנרדף, אבל במצוות עשה אין חיוב אלא רשות בלבד. בכל אופן, יש לנו בסיס רציני של האחריות המוסרית שבעצם מוטלת על הפרט או על בית הדין כדי למנוע כשלים ופגיעה בחבר, באישה ובכל אדם.

4. מצוות 'הוכח תוכיח'

עוד נקודה שהרב הוסיף בביסוס ההלכתי של סמכות 'פורום תקנה' היא עפ"י הרמב"ם⁶ המבוסס על המצווה של 'הוכח תוכיח את עמיתך'. וכך כותב הרמב"ם (שם): 'המוכיח את חברו בין בדברים... וידבר לו בנחת...; אבל מלבד חלק הדיבור והשכנוע יש גם מצווה של 'הוכח תוכיח את עמיתך' שמחייבת את האדם להתערב. אמנם במצווה הזו של 'הוכח תוכיח את עמיתך' כבר כתבו הרבה מן האחרונים וחלק מן הקדמונים יותר שאנחנו לא כל כך יודעים כיצד להוכיח, וייתכן שבגלל זה אנחנו לא מחויבים במצווה זו כיום.⁷ לכן אין חובת הוכחה לשמור שבת או להניח תפילין בכוח או בדברים, אבל מניעת הפגיעה בזולת היא דבר שהוא פשוט, ולכאורה היא גם נכללת במצוות תוכחה.

ג. סמכות הענישה

עד כאן דיברנו בחלק הפשוט יותר הלכתית שהוא החלק העוסק בהפסקת הפגיעה מצד הפוגע. אולם בעשייה של 'פורום תקנה' יש חלק של הענישה שעליו יש מקום לדון. נפסק ב'שלחן ערוך' (חו"מ סי' ב סעי' א):

כל בית דין, אפילו אינם סמוכים בא"י, אם רואים שהעם פרוצים בעבירות (ושהוא צורך שעה) (טור), היו דנין בין מיתה בין ממון, בין כל דיני עונש, ואפילו אין בדבר עדות גמורה. ואם הוא אלם, חובטים אותו על ידי עובדי כוכבים (ויש להם כח להפקיר ממונו ולאבדו כפי מה שרואים לגדור פרצת הדור) (טור בשם הרמב"ם בפרק כ"ד מסנהדרין). וכל מעשיהם יהיו לשם שמים; ודוקא גדול הדור, או טובי העיר שהמחום ב"ד עליהם. הגה: וכן נוהגין בכל מקום שטובי העיר בעירן כב"ד הגדול, מכין ועונשין, והפקרן הפקר כפי המנהג; אעפ"י שיש חולקין וס"ל דאין כח ביד טובי העיר באלה, רק להכריח הצבור במה שהיה מנהג מקדם או שקבלו עליהם מדעת כולם.

ה'שלחן ערוך' נותן סמכות גדולה מאוד לבית הדין, ואפילו בית דין ש'אינו סמוך' לגדור פרצות הדור. אולם ה'שלחן ערוך' מתנה זאת בכך שכל מעשיהם יהיו לשם שמים.

5. מנחת חינוך, פר' בא מצווה ח.

6. רמב"ם, הל' דעות פ"ו ה"ז.

7. ערכין טז ע"ב; ספר אהבת חסד לחפץ חיים, מרגיטא טבא סעי' יז.

הסמכות להפעיל עונשים שלא מן הדין היא סמכות גדולה מאוד שאפשר גם לנצלה לרעה. מי שיש לו סכסוך עם חברו יכול להחליט שחברו הוא פושע ופרוץ בעבירות ולכן צריך להציל ממנו ואפשר להרביץ לו ולהרוג אותו. לכן מחדד ה'שלחן ערוך' 'שכל מעשיהם לשם שמים'. תנאי נוסף מוסיף ה'שלחן ערוך' והוא שדווקא גדול הדור או טובי העיר שהוסמכו על ידי בית הדין הם יהיו בעלי הסמכות להעניש. זאת אומרת שיש פה הגדרה של בית דין שצריך שתהיה לו סמכות ויכולת פעולה.

בתחומי העיסוק של 'פורום תקנה' ישנם כאמור שני חלקים, המניעה והענישה. לגבי ענישה ע"פ ההלכה אנחנו יודעים שיש לה פרוצדורה מסובכת. לדוגמה, אדם אכל נבלות וטרפות, והדין הוא שהוא צריך ללקות ארבעים מלקות, אך בפועל מבצעים את עונש המלקות רק בסיום כל התהליך: עדים, חקירות והכול בבית דין סמוכים. אבל כשאתה בא למנוע מעשה עבירה מלהיעשות קודם ביצוע העבירה, אז הדברים שונים. מי שרואה אדם שרוצה לאכול איסור אכילה, מותר לו למנוע אותו. מי שרואה אדם פוגע, מותר לו לפגוע בו, ולפעמים אם אתה רואה שהוא רוצה להרוג, מותר אפילו להרוג אותו כדי שהוא לא יהרוג. זה חידוש גדול, אבל גם זה מותר ואף חובה. כפי שכתבנו לעיל, חלק המניעה שבו עוסק 'פורום תקנה' לכאורה הוא פשוט, לאור כל המקורות שהבאנו בקצרה והרב אריאל דן בהם בארוכה. אך החלק הנוסף – חלק הענישה, הוא חלק שצריך לדון בו קצת, כי לאחר שנעשה מעשה העבירה, יש שאלה אם יש הסמכות להעניש, ולמי סמכות זו נתונה. מחד גיסא הגבלת הפוגע בכל מיני דברים אינה ענישה אלא מניעת נזקים עתידיים לחברה. מאידך גיסא הוקעת הפוגע, הרחקתו מן הקהילה וחיוב תשלומים לנפגעים יכולים בהחלט להיות סוג של ענישה. לפעמים קשה מאוד להפריד בין הדבקים, שההרחקה יש בה גם חשש עתידי, גם הוקעה חברתית וגם חובת הרחקה, מפני שאם הפוגע ממשיך להתגורר או ללמוד באותו מוסד, חיינו של הנפגע ייפכו לבלתי נסבלים. גם כשמדברים על פיצוי כספי, פעמים שמדובר בכיסוי ההוצאות שנגרמו לנפגע בטיפולים שהוא נדרש להם וכד'.

כאמור לגבי הענישה מבואר ב'שלחן ערוך' שדווקא בית דין שמוכר ומוסמך בעיר או מנהיגי הקהילה שיש להם סמכות ענישה והפקרם הפקר הם אלו שיכולים להעניש, ובלבד שיהיו מעשיהם לשם שמיים, כאמור לעיל. אשר ע"כ לפענ"ד בחלק הענישה יש לחשוב איזה פורום יטפל בכך.

ד. מניעת פגיעות בחברה נורמטיבית

ברצוני לדון ולהעיר גם בנקודה נוספת. הרב אריאל במאמר הביא את הרמב"ם (הל' יום טוב פ"ו הכ"א):

חייבים בית דין להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו מסובבים ומחפשים בגנות ובפרדסים על הנהרות שלא יתקבצו לאכול ולשתות אנשים ונשים ויבאו לידי עבירה, וכן יזהירו בדבר הזה לכל העם שלא יתערבו אנשים בנשים ולא ימשכו ביין שמא יבואו לידי עבירה.

הרמב"ם מדבר על רובד נוסף של המניעה. יש סיטואציות מסוימות שאתה יודע שהן בעייתיות ועלולות להביא לידי עבירה, ובמקרה זה חייבים בית דין להעמיד שוטרים, זאת אומרת שבית הדין חייב לפעול למנוע את המצב המביא לידי עבירה. המקור של הרמב"ם הוא גמרא בסוף מסכת קידושין. הגמרא אומרת (קידושין פא ע"א) 'סקבא דשתא ריגלא'. רש"י מסביר 'ריעוע של ימות השנה' – בעיות של עבירות, זה ברגל. ומסביר רש"י שיש קבוצות אנשים ונשים שבאות לשמוע דרשה, ונושאים ונותנים זה עם זה. רש"י לא נותן פה דוגמה כמו שהביא הרמב"ם שיושבים ושותים יין, אלא באים לשמוע את השיעור של הרב, ועל זה אומר רש"י שהעירוב, גם אם הוא לשם שמיים, לשם לימוד תורה, פעמים הוא מביא לדברים שהם לא טובים. ואז הגמרא מספרת לנו שלושה סיפורים מפורסמים מאוד. סיפור אחד על עמרם חסידא: הגמרא מספרת על עמרם חסידא שהיו בביתו בקומה העליונה שבביתו שפדו. כדי להגיע לעלייה היה סולם שעשרה אנשים צריכים לשאת, והיצר שלו היה חזק כל כך שהוא הצליח להרים אותו לבדו והתחיל לעלות. באמצע הדרך הוא צרח 'שריפה, שריפה' כדי שהוא לא יחטא, ואמר: 'עדיף שאתבייש בעולם הזה ולא בעולם הבא'. הגמרא מספרת שני סיפורים נוספים על רבי מאיר ורבי עקיבא, שכביכול היה להם ניסיון של היצר הרע והם כמעט חטאו. הגמרא מספרת לנו דווקא על גדולי ישראל. היא טורחת לומר לנו שגם גדולי ישראל עלולים לחטוא. הדבר הזה בא ללמד אותנו הרבה, ואני חושב שצריך הרבה מאוד לחשוב ולדבר על כך.

אני חושב שהשיח הציבורי בשבועות האחרונים, בחודשים האחרונים, קצת השתנה. בדרך כלל כשרבנים אומרים שצריכים לשמור על הגבולות ועל הפרדה בין גברים לנשים, התגובה היא: מחר בבוקר בוודאי הם יגידו לנו ללכת עם רעלות. בזמן האחרון יש שיח ציבורי שמראה קצת את התוצאות הקשות של פריצת הגבולות והמתירנות. אני רוצה להגיד על 'פורום תקנה': עיקר עיסוקו הוא אמנם בדברים שהם פגיעה של עובד, מנהל וכדו', אבל צריכים לדעת – גם כשחייל או חיילת נמצאים יחד, וגם כשהרופא והאחות נמצאים יחד, וגם כשהמורה והמורה נמצאים יחד, גם כאשר אין מדובר ביחסי מרות – יכולות לצאת מכך צרות נוראיות. לא מזמן, ממש לפני שבועות אחדים, הגיע לבית הדין סיפור של שני זוגות של חברים, שהבעל לא היה בבית והחבר בא ושתה קפה עם האישה, ואחר כך הגיע לאן שהגיע. לדעתי יש צורך ש'פורום תקנה' או פורום אחר יתקן תקנות שמונעות מראש את מצב החטא; להגדיר איך צריך להתנהג במקומות עבודה שיש בהם גברים ונשים, איך להתנהג במקרים שבהם יש מורים לבנות או מורות לבנים וכדו'.

הדברים הללו צריכים לקבל משנה תוקף בשיח שלנו. אלו דברים שצריכים לחנך אליהם. לציבור הנשים יש לומר שהצעות מגוננות מצד גברים במקומות עבודה הן כעין שוחד, והשוחד זה דבר נורא, גם מבחינת נותן השוחד וגם ביחס למקבל השוחד, שניהם לא בסדר. על מקבל השוחד רובצים שמונים אחוז מן האחריות, אבל אלו העומדות בסיטואציה הזאת צריכות ללמוד לא להיכנס אליה. זה דבר שצריכים לחנך אליו, זה דבר

שצריכים לדבר עליו. חשבתי להסביר ולהטעים את הדברים במשל הבא: בחטא של חווה והנחש, האישה אומרת (בראשית ג, יג) 'הנחש השיאני'. הנחשים היו מאז ונשארו עד היום. הנחשים נשארו. והנחשים האלו יכולים להיות לפעמים רבנים, חברים, מעסיקים וכדו', וזה 'השיאני'. אפשר לפרש את המילה 'השיאני' במונח של לנשא אותי, לרומם אותי, חשבתי שאני מתרוממת, אני מקבלת 'תפקיד חשוב'. אבל האישה מקבלת בסוף את העונש 'הרבה עצבונך' (שם, טז). בסופו של דבר כל הדברים הללו מביאים לדיכאון ולעצב. זה מוביל להמון משברים נפשיים קשים מאוד. אמנם הנחש מקבל את העונש הכי חמור – 'ארור אתה מכל הבהמה, ועפר תאכל כל ימי חיך', אבל כאמור עם כל הקושי, יש לחנך את בנות ישראל לדעת להיזהר מהנחשים, ולא חלילה להמשיך וליפול בנשיכת הנחשים. חושבני שעם כל השינויים שהחברה עוברת, עדיין יש מקום לפעולת הסברה של 'פורום תקנה' למיגור הנחשים.

אני רוצה לסיים ולברך את מורנו ורבנו בהגיעו לגיל שמונים. עוד הרבה עבודה לפניו בעזרת ה'.

אני רוצה לאחל למורנו ורבנו עם הרבנית נחמה בעזרת ה' הרבה בריאות ונחת מכל המשפחה המפוארת, ויכולת עשייה עד מאה ועשרים.

